

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1693. Soc. 154.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Annus 1693. Soc. 154.

Conventus
Provinciae.

IN Comitibus Provincialibus electus est Romam iturus de more nostro Procurator P. Doctor Emmanuel Correa, qui Conimbricense Collegium gubernabat: ex urbe regressus suscepit onus moderandae Provinciae. Nam P. Magalanius id munus continuare non poterat, distentus curis aliis, quippe Regis Confessarius.

Missiones ul-
tramarinae.

2. Ad Maranoniā missus cum potestate Visitatoris P. Benedictus Oliveira, comite assumpto Antonio Alphonso Coadjutore. Unicus ad Brasiliam contendit P. Philippus Bourelius, natione Germanus. Parum felix contigit navigatio Indica. Tredecim conscenderunt navem à S. Borgia dictam, undecim Lusitani, unus Siculus venerabilis sanè vir P. Josephus Candonius, qui apud Cochinchinenses martyrio claruit; alter Sabaudus illustri domo natus P. Antonius Franciscus Provana; de quo loquendum infra. Nam post annos multos in convertendis Sinis impensos ab Imperatore Romam missus, ad Sinam remeavit. Præerat omnibus P. Emmanuel Ferreira. Hic cum Ven. Candonio vocatus in Europam à S. Congregatione propagandæ fidei ob controversias interstros, & illius Congregationis operarios, quibus nostri obfistebant, ut tuerentur jus patronatus regii ad Indicas nationes. Ulyssiponem appulso, noluit Rex, adire urbem.

Moriuntur
duo.

3. Luctata multum navis cum procellis, & ventis inimicis. P. Emmanuel Murfia Bastiensis 17. Junii emisit animam. Ad amulsum explebat orandi tempora, ut nostri dicerent, videri navem ingressum, ut animum ab strepitu colligeret, & faceret sibi solitudinem, ubi locus illi non est. Augusti 4. celsit vitam Emmanuel Villasboas scholasticus Ulyssiponensis, genio, & ingenio felici, adolecens justus, ac sanctus; qui desideriis ardentibus petiverat hujusmodi expeditionem. Navis incassum conata vincere difficultates obvias, regressa Ulyssiponem, tenuit Angrensem portum; ibi paulisper refecta ab tam crudeli jactatione, 9. Septembris, cum naves aliae Goam plerumque accedunt, appulsa est Ulyssiponem. Tam diligentem operam juvandis omnibus nostri impenderant, ut Rex eisdem ob illam maximas egerit gratias.

P. Provana
missionem
habet.

4. P. Provana, qui S. Franciscum Xaverium sibi proposuerat imitandum, nihil laboris omisit, ut se probaret sanctissimi Apostoli vivum simulacrum. Non fractus maris laboribus ejus ardor infatigabilis, nihil in terra minus curavit, quam vel exiguam quietem. Nam sumpto in socium P. Emmanuele Ferreira Theologo Ulyssiponensi, discurrit per diocesim Eborensem incitando populos ad animarum salutem curandam.

Redit in Lusitani-
am Angli-
æ Regina.

5. Catharina Angliæ Regina Lusitaniam ingressa terrestri itinere per Galliam, Hispaniam, & Beirensem provinciam adventavit Conimbricam 8. Januarii. Illic aderat P. Sebastianus Magalanius Provincialis, Regis Confessarius. Ipse, & P. Emmanuel Correa Collegii Rector ad mediam leucam ante urbem, expectarunt venientem; abeuntem comitabantur ad leucam. Collegium cum poematis, tum orationibus se comparaverat, ut ingredientem consolaretur. Sed affectiones valetudinis obstitere, quò minus adiret domum nostram. Nec in ea urbe Cœnobium ullum invisit, præter Regiam sanctam ex itinere in templo suo.

Regina Be-
jenis Colle-
gii Fundatrix.

6. Mense Decembri Serenissima Regina Lusitanie acceptavit esse, ac dici Bejenis Collegii Fundatrix. Plurimum in re tanta debetur religiosissimis Patribus Joanni Fonseca, & Leopoldo Fuesio Regiæ Confessario, præterea Domino Emmanuele Lavrio Thesaurario, qui Regiæ percontanti, essetne sui reditus faciendo Collegio? respondit, superesse ejus Majestati, deductis familiaris expensis, pecunias ad tam pium opus executioni mandandum.

7. Boni

7. Boni mores in urbe Portuensi conservati sunt abactis in exilium Comædi ex-
 mædis. Genus est hominum pestilens veneficio suo exugentium crumenas, & terminati.
 corruptentium conscientias meretriciis incantationibus. Joannes Soufa Epi-
 scopus sanctissimus diocesim tenebat, qui decepsit ultimus Ulyssiponenſis Ar-
 chipræſul Septembri mense, anno 1710. Ultimam dico: quod postea Ulyssipo
 in duas fit divisa diocesis, ut suo loco attingemus. Utebatur Episcopus ad con-
 fessiones, & consilia sacerdote nostro Francisco Correa moralis scientiæ Magi-
 stro. Hic videns & miserans suorum popularium vicem summo plausu faventi-
 um Comædis, doctum scripsit tractatum adversus illam Reipublicæ pestilentiam.
 Ubi eum percurrit oculis sanctus Præſul, jussit urbe pelli comædos omnes, ceu
 vitiorum sentinam Christianis non tolerandam.

8. Eborenſis Academia multis de more honoribus excepit Aloysium Syl- Excipitur no-
 vam, monachum SS. Trinitatis, ejus urbis novum Archiepiscopum. Habita in-
 templo coram ipſo, & Academicis elegans in illius laudes, & urbis felicitatem
 oratio. Data theatro de B. Amadeo tragædia, quod eſſet unum è majoribus Ar-
 chiepiscopi, vel quod sanguine Divum contingeret. Non ille honorum im-
 memor deinceps vixit; nam aliquot annis dedit Collegio pecunias, quibus cen-
 ſum perſolveret aris alieni, quo premebatur. Præterea Rectori nostro conceſ-
 ſit amplam facultatem probandi nostros sacerdotes ad audiendas ſæcularium
 confessiones, & habendas ad populum conciones ſacras; nec dum in vivis erat,
 abſtulit hujusmodi potestatem.

9. Illud non ſilendum, quod manifestam scientiis fecit virtutem S. Bene-
 dicti Lemii tum Rectoris nostri Collegii. Etenim P. Franciscus Sandius, author
 exhibendæ tragædiæ, diem præfixerat, quo in atrio Academiae eſſet producenda,
 cum inſperato Rector denunciavit Sandio, opus repræſentandum ante illum diem.
 Obſtabant multa: ſed Rector inſiſtens, auditis incommodis, aliud non permittit.
 Feſtinatum eſt, in theatrum miſi ſcholæſtici actores; ultra ſpem ob feſtinationem,
 exitus reſpondit omnium votis; favit dies, ſereno, & miti Cælo. Ab-
 ſolutâ ſummis inter plauſus tragædiæ, nubes, tanquam id unicè expectarent,
 cœperunt in imbres copioſos ſolvi, tam continuatâ pertinaciâ, ut non niſi poſt
 aliquot meſes ceſſarit pluvia. Et niſi Rector uſiſſet, procul dubio fruſtrandus
 fuiſſet labor, & ſumptus impenſus. Viſum eſt Rectori divinitus eam mentem
 injeçtam; nec aliud ſuaſere rem conſiderantibus circumſtantia.

10. Bracharæ S. Xaverii ſodalitas, quæ à nostro templo receſſerat, denuo Sodalitas S.
 ad nos eſt reverſa. Simulacrum Virginis à Turre dictum, quod ſit in loculo
 turris murorum nostro Collegio contiguæ, & plurimum à Bracharenſibus coli-
 tur, novo arcu lapideo, & prominente exornatum. Meditati ſæculares Clerici,
 ut ex area publica per lapideas ſcalas ad Virginis altare conſcenderetur, illic
 miſſæ ſacro operaturi. Cum dubitaretur, ne hoc prætextu lites ſucceſſu tem-
 poris orirentur de ejus ædiculæ poſſeſſione, conſilium illud non eſt admiſſum.

11. Ulyſipone infauſti duorum obitus contigere, qui foundationem Col-
 legii S. Xaverii præpedire moliti ſunt. Templum B. Virginis à Paradiso nun-
 cupatæ non longè eſt ab ædibus, quas inſidemus. Adminiſtrantur ejus bona à
 ſodalitio Virginis. Si datum nobis id templum fuiſſet, plurimum juvanda erat
 nova fundatio. Magna pars ſodalium nobis favebat, duobus acrius contradi-
 centibus, ut aliorum averterent animos. Alter tormentorum fuſor lethali cor-
 reſtus morbo, quanquam dives, adduci non potuit, ut conderet teſtamentum,
 & quod horrendum eſt, nec ad expiandam per confessionem animam: ejus
 bona, nam hærede carebat, diſſipata ſunt, à quibus nolle. Alius pellici con-
 vivebat, ob idque uxorem ſuam probam ac immeritam afficiebat moleſtiis. Ægro-
 tavit illa morbo ſupremo. Ut ſatiſfaceret amicis inſtanter rogantibus, ad eam
 viſendam, & ſalutandam ſemel duntaxat ingreſſus eſt conjux. Tum illa con-
 verſis in eum minacibus oculis, Te, inquit, cito, ut ſtes mecum ante divini Ju-
 dicis tribunal rationem daturus de injuriis mihi illatis. Uxore moriente, eadem
 nocte

nocte infelicissimus mortalium repentinâ, & improvisâ morte sublatus est. Tribuerunt omnes hujusmodi tragicos obitus infensis animis erga Societatem.

Mors P. Emmanuelis Fernandii.

12. Felicius vitæ terminum posuere nostri. In Domo Professâ Ulyssiponenâ 10. Junii P. Emmanuel Fernandius Fermofeliensis, Regi Petro à confessionibus. Quam generosam navarit operam sæviante peste in Algarbiis, dictum suo loco, & in vita typis mandata. Navigans ad Tertias insulas nostrorum Visitator, eas gentes illustravit Evangelicis concionibus, & missionibus indefessis, quibus Cælo est lucratus innumeros peccatores. Rexit Fayalense, & Scalabitantum Collegium, domum tironum, & Professam Ulyssipone. Assumptus in munus honorificum Confessarii regii modestissimè se habuit. Inerat illi multa prudentia, & maturitas in rebus ægendis. Non discessit à tenore vitæ religiosæ. Quamvis inscius, quò se conjiceret, amplexus est munus Deputati trium Ordinum regni; ubi noverat legibus nostris non consentaneum, illud deposuit. Scripsit aliquot volumina valde pia, & erudita, quæ circumferuntur data typis. Obiit septuagenario major.

Obit P. Antonius Macedo.

13. In eadem domo 15. Julii venerabilis senex Antonius Macedo Conimbricensis octogenario major. Humaniores litteras apprimè calluit. Ille primum fuit instrumentum, quo DEus usus est, ut Romanæ fidei conjungeret Christianam Sueciæ Reginam, quemadmodum suo loco jam scripsimus. Post multos annos Romæ transactos ad S. Petri pœnitentes audiens, redditus Lusitaniam gubernavit domum tironum Ulyssipone, mox Eborense Collegium, deinde domum Professam D. Rochi. Natura eum formavit modestissimum. Demissionis propriæ tantus fuit æstimator, ut Eboræ cum tironibus caperet humi cibum inter mendicos ad januam, ubi solent ipsi dividi alimenta. Virgineam matrem tenerrimis dilexit affectionibus. Quidquid virtutis exquisitæ cupit Societas in suis filiis suspexit in Antonio.

P. Antonius Gouvea.

14. In Angolano itinere P. Antonius Gouvea Guardiense. Eboræ studens Theologiæ, ex urbe vesperi domum redux mendicum sub porticu jacentem, medium accepit cum socio, detulitque ad domum, quam petierat. Post studia Theologica, cum jam Magistrum egisset in insulis, ad Angolam missus est. Ipsi ægrè doluit difficilis obedientia; verum animo generoso premens naturam reluctansem, Ibimus, ait, ne S. Ignatius de hoc pileo à me exigat rationem. Quo dicto significavit, non deferendam ullâ humanâ prudentiâ Societatem, quam semel esset amplexus.

Missio per insulas.

15. Ad Insulam S. Georgii Angrâ transiens Antonius Vieira Leitamus Episcopus, ut novum cœnobium illic fundatum traderet monialibus tribus facturis initium habitationi domus, secum duxit è nostris P. Josephum Vasconcellium, & Stephanum Francum. Concionatus die primâ solemnitate P. Vasconcellius, secundâ P. Francus, tertiâ dominus Episcopus. Celsæ virtutes miscuerunt in eo præfule; nam per dioecesim omnem excurrerebat instar Apostoli concionando, & audiendo confessiones. Inde navigarunt ad insulam Fayalensem, ex ea ad Picum, eadem exercendo ministeria. Conantes reverti Angram tempestas horrida coëgit redire ad insulam S. Georgii, in qua laboratum est, donec opportunitas fulsit repetendi Angram.

16. Eodem fructu percurrerunt insulas de Madera P. Antonius Abrens, & Michaël Vittus; & de Portu sancto P. Michaël Vittus cum uno Latinitatis Magistro; quibus ex Madera egredientibus obviam se dedit piratica Maurorum navis: effugio locus non erat, ad preces Michaël, socius, & vectores conversi subitus ventus vehemens myoparonem impegit in breviam; ibi lacerata, ac submersi ad unum Mauri omnes. Lusitani tanto periculo defuncti tenuere portum. Vix dici potest, quanto fervore Insulani ad conciones, & explicationes catechesis confluerint. Factæ rerum, & boni nominis restitutiones. Unus, qui falsis testimoniis corruerat alterius famam, tanto dolore tactus, ut finitâ concione, locum editum conscendens magnis vocibus, & ubertim cadentibus lacrymis suum crimen confessus sit, & famam proximi resarsit.

17. In Angola nova conversio Caphuchiani dynastæ magni momenti habita. Quissima ultra Coansam flumen decem leucis Loandâ distans regio est hæc-
 nus Lusitanis armis inaccessa. Plurimi reguli, Sovas dicunt, illi dominantur. Præcipuus id temporis vocabatur Caphuchius, huic alii multi parebant. Scripsit ad Præfectum Lusitanæ ditionis Gonsalum de Costa, ad se mitteret aliquos de Societate, velle se sacro baptismo expiari. Commendatum negotium nostro P. Mendefio, sumpsit viæ comitem Antonium Gonsalum Coadjutorem. Difficultatibus itinerum, quæ parvæ non fuerunt, superatis, obvium habuerunt Caphuchium 13. Julii quinque leucis ante præcipuum ditionis suæ oppidum. Multis ille tripudiis, ac bellicis instrumentis, more Barbarico, venientes excepit, & in oppidum perduxit.

Conversio
 dynastæ in
 Angola.

18. Sumptâ bidui quiete, rei peragenda Mendefius incubuit, cum suboritur novus obex. Difficultas nulla in Caphuchio ad sacrum lavacrum; sed obstiterunt Macotæ, sive Consiliarii, minitantes, Caphuchium, si baptisma recipiat, moriturum, aut solio dejectum iri. At mortem comminatur Caphuchius macotis, nisi proposito desisterent. Rogavit Pater, abstineret à fundendo sanguine. Quoniam sciebat fidei mysteria, & flagitabat Christianis adscribi; secretò deterfit sacro fonte. Nec Caphuchius rem tunc vulgavit, expectans tempus idoneum. Multa enim hominum millia adversus ipsum ejus patruus eduxerat in aciem; idcirco noluit Macotas suos infensos reddere. Brevi tam præsentis metu liberatus, mortuo patruo, & soluto exercitu, suis notum fecit se Christianis mysteriis fuisse initiatum. Mendefius gravantibus morbis, ob cœlum regionis parum alienigenis amicum, Loandam rediit.

Annus 1694. Soc. 155.

1. Undeviginti missionem Indicam susceperunt. Præter eos, qui anno superiore reverterant ex itinere, non pauci accrevère. Duobus exceptis reliqui erant Lusitani, tredecim sacerdotes. Præerat P. Emmanuel Ferreira, qui, ut jam diximus, è Tunquinesi regno venit. Brasiliæ subventum tironibus septendecim, in operarios illic formandis. Omnes erant Lusitani, & scholastici, præter duos Coadjutores. Eos regebat P. Joannes Guinselius natione Germanus.

Profecti ad
 Indiam,
 & Brasiliam.

2. Parva scintilla non modicum Scalabi excitasset incendium, nisi tempori patuisset author. Gubernabat Collegium nostrum P. Augustinus Laurentius, cum ædituus manè aperiens templi ostium videt in foribus affixam chartam refertam injuriis adversus Christum, & fidem orthodoxam; avulsam tradit Rectori, qui in schedas rejectaneas abjicit. Simplex ædituus rem narraverat sacerdoti externo, dum venit ad faciendum sacrum: erat hic S. Inquisitionis Commissarius, scribit illico ad Quæstores fidei, quid contigerit. Jubent, chartam à Rectore petat, simul inquirat de authore. Rector, ut erat vir prudens, rem spreverat; nec recordabatur, quò conjecisset schedam: volutat rejectanea: Commissario tradit repertam. Factâ inquisitione, jam moliebatur oppidanorum aliquos vinculis dare, cum proditur stultus author. Nocte de more sui muneris Regis ministri, dum per oppidum cursitant, occurrit homo suspensis ollis è cingulo, & humero gerens oblongum fustem. Quid hominis sit, percontantibus, respondit esse Patrum Societatis pastorem. Sinunt abire liberum. In alia platea eundem obvium interrogant idem: respondet esse monialium pastorem. Ob variata responsa tenent injectis manibus. Tunc ille, Cur me, inquit, comprehenditis? num propter illam chartam per me affixam in foribus templi Societatis? ingenuè fateor, me nihil pulchrius exarasse. Scripsi eam in pariete domûs meæ. Urgent, cur posuisset in templo Patrum? Tam elegans, reponit, mihi visum est opus, ut vellem dicatum S. Francisco Xaverio. Festinant domum, vidéntque omnino in pariete chartæ stultitias carbone descriptas.

Turbatio Scalabi.

Antonius Franco.

D d d

Sic